

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yıl: 4, Sayı: 12, Eylül 2017, s. 59-74

Yahya ÇIKILI¹, Muhammed Abdulbaki KARACA²

YÜKSEKÖĞRETİME DEVAM EDEN OTİZMLİ BİREYLERİN VE AİLELERİNİN YAŞADIĞI PROBLEMLER VE BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ³

Özet

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyler farklı özellik ve yeterlikler gösterebilmektedirler. OSB olan bireylerde gözlenen temel özelliklerden arasında iletişim ve sosyal beceri alanında yaşadıkları yetersizlikler öne çıkmaktadır. Bunun yanında bilişsel açıdan da farklı özellik gösterebilmektedirler. OSB olan bireyler özellik ve ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı eğitim ortamlarına yerleştirilmektedirler. Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere bağlı olarak bu bireyler tüm eğitim kademelerinden eşit bir şekilde yararlanmaları gerekmektedir. Farklı eğitim ortamlarında ortaöğretim kurumlarından mezun olan OSB'li bireyler akranları gibi YGS ve LYS'ye girerek bir yükseköğretim kurumuna kayıt hakkı elde edebilmektedir. Bunun yanında mesleki teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan OSB'li bireyler sınavsız, alanı ile ilgili önlisans programlarına yerleşebilmektedirler. Farklı ortamlarda eğitime devam eden OSB'li bireylerin karşılaştıkları problemlerle ilgili araştırmalar bulunmasına rağmen yükseköğretim kurumuna devam eden OSB'li bireylerle ilgili araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmanın amacı, yükseköğretime devam eden otizmlili bireylerin ve ailelerinin karşılaştıkları problemleri ve beklentilerini belirlemektir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen verilere göre aileler, yükseköğretim kurumlarında çalışan görevlilerin OSB hakkında, bu bireylere dönük eğitim düzenlemeleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, bu bireylerle ilgili düzenlemelerin yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu, Yükseköğretim, Özel Eğitim

DEFINING THE EXPECTATIONS AND PROBLEMS OF PARENTS AND INDIVIDUALS WITH AUTISM WHO ARE ENROLLED IN HIGER EDUCATION

Abstract

Individuals with autism spectrum disorders may be placed in different educational environments depending on their characteristics and needs. One of these environments is the inclusion training environments. They can participate in YGS and LYS exams made by ÖSYM as their peers in primary school, middle school and high school. They are placed in a higher education program according to the preferences they have achieved. In addition, autistic individuals who complete vocational technical high

¹ Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, ycikili@hotmail.com

² Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, akaraca@konya.edu.tr

³ Bu çalışma ELMIS 2016'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

school secondary education are placed in an associate degree program by taking advantage of the pass without examination according to their fields. However, these individuals may face some problems related to their preparation, registration, enrollment, teaching process, measurement and evaluation processes. The aim of this study is to identify the problems and expectations of the autistic individuals and their families that attend college. In the study, data were collected by semi-structured interview form. The obtained data were analyzed descriptively. The result of the research revealed that the teaching staff, mentors and other employees who are still in higher education have no knowledge of autistic individuals.

Keywords: Autism Spectrum Disorder, Higher Education, Special Education

GİRİŞ

Otizm, ilk kez 1943 yılında çocuk psikiyatristi Leo Kanner ve ondan bağımsız olarak 1944 yılında Viyanalı çocuk hekimi Hans Asperger tarafından bir sendrom olarak tanımlanmıştır. Kanner, otizmi “Erken Çocukluk Otizmi” adı altında gecikmiş dil gelişimi, rutine olan bağlılık, sosyal ilişkilerde zayıf, nesnelere bağlı, tekrarlayıcı hareketlere sahip özellikler olarak, 1944 yılında Asperger, davranışla ilgili bir bozukluk olarak tanımlamaktadır (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2005). Kanner, otizmin otistik yalnızlık, değişikliğe karşı olma ve yetenek çokluğu olmak üzere üç karakteristiğinin olduğunu belirtmekte, bunlardan otistik yalnızlık ve değişikliğe karşı olma üzerinde durmaktadır. Otistik yalnızlığı fiziksel değil psikolojik olarak ele almaktadır. Değişikliğe karşı olma ise, bilişsel düzeyi normal olan bireylerde rutine bağlı olma, değişik ve sınırlı ilgi alanlarıyla ortaya çıkmaktadır. Tekrarlı hareketler bilişsel düzeyi normal olan bireylerde rutinler şeklinde yer alırken, zihinsel yetersizliği olan bireylerde aşırıya kaçmaktadır (Whitman, 2004; Korkmaz, 2000). Otizm ile ilgili ilk olarak yapılan açıklama ve tanımlamalara bağlı olarak günümüze kadar birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmalar, nedenler, tedavi, eğitim alanında olduğu kadar tanımlama alanında da görülmektedir.

Özel eğitim gerektiren bireyler içinde yer alan ve dikkat becerilerinde güçlükleri gözlenen (Garretson, Fein ve Waterhouse, 1990) otizm spektrum bozukluğu (OSB), Amerikan Psikiyatri Birliği'nin 2013 yılında yayımladığı Ruhsal Bozukluklar Tanı ve İstatistik Kitabı DSM 5'te sosyal iletişim ve etkileşimdeki kalıcı yetersizlikler, sınırlı/ yinelenen davranış örüntüleri, aynılıkta ısrarcılık, rutinlere bağlılık ve duysal uyaranlara aşırı duyarlılık ya da duyarsızlıkla kendini gösteren ve belirtileri çok yoğun olarak 24 ay ve sonrasında ortaya çıkan bir gelişimsel yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. OSB özellikle son yıllarda üzerinde yoğun olarak çalışılan nöro-gelişimsel (Thompson, 2011), ileri düzeyde ve karmaşık bir yetersizlik çeşididir (Kırcaali-İftar, 2003).

OSB olan bireylerin en temel yetersizliği sosyal etkileşim alanında görülür (Koegel ve Koegel, 2006). Bunun yanında otizmi olan çocuklar yaşa uygun akran ilişkileri geliştirememekle birlikte başkalarıyla zevk, başarı ya da ilgi paylaşımında sınırlı davranışlar sergiler. OSB olan bireyler sosyal-duygusal davranışlarda önemli derecede sınırlılık yaşarlar. Başkalarının ilgisi karşısında tepkisiz kalmak, başkalarının yaptıklarına karşı ilgisizlik ve başkalarının duygularını anlamada yetersizlik, (üzülen, ağlayan, sevinen, kızan v.b kişiler karşısında duyarsız davranmak) otizmi olan bireylerin sosyal-duygusal alanda gösterdikleri sınırlı davranışlardır (Birkan, 2009). OSB'li bireylerin sözel ve sözel olmayan iletişimde de yetersizlikleri vardır. İletişimin sosyal amaçlı kullanımına ilişkin önemini kavramada, dilin diğer insanlara bilgi aktarmaya yarayan bir araç olduğunun farkına varmada sorun yaşamakla birlikte konuşurken kısa, düz cümleler kurmayı tercih ederler. Bu bireylerin imgeleme ve

yaratıcılık gücünde de sınırlılıklar görülür. Bir nesne veya oyuncak ile diğer çocuk ve yetişkinlerle sembolik oyun oynayamazlar. Bunun dışında otizmi olan bireylerin tekrarlanan hareketleri vardır. Aynı zamanda belli bir amacı olmaksızın bazı nesnelere karşı yoğun bir bağlılık duyarlar. Birçok alanda sınırlı davranışlar sergileyen otizmi olan bireyler, bunun beraberinde getirdiği iletişim eksikliğine bağlı olarak bağırma, kaçma, ağlama v.b problem davranışlar sergilerler (Girli, 2004; Keller, Ramisch ve Carolan, 2014; Attwood, 2000).

OSB olan bireylerin sosyal etkileşim sınırlılıkları, sosyal uyum problemlerinin önde gelen nedenlerinden birini oluşturmaktadır (Sucuoğlu, 2009; Hobson, 1996; Koegel, Koegel, Hurley ve Frea, 1992). En belirgin özellikleri dil gelişiminde yetersizlik, sosyal gelişimde yetersizlik, problem davranışlar, duyuşsal ve hareket bozuklukları, zihinsel işlevlerde yetersizlik ve sınırlı ve tekrarlayıcı davranışlardır (Turnbull, Turnbull, Shank ve Smith, 2004).

Sosyal iletişimdeki zorluklar, karşılıklı sosyal iletişim zorluklarını, sözel olmayan sosyal davranışları ve sosyal ilişkilerin kurulmasını içermektedir. Sınırlı ve tekrarlayıcı davranışlar da stereotipik davranış ya da konuşmayı, rutinelere aşırı bağlılığı ve takıntılı ilgileri içermektedir. Davranışlardaki bu farklılıklar erken çocukluk döneminde bile görülebilmektedir (Turhan, 2015). OSB gösteren bireyler aynı zamanda çevrelerindeki sosyal uyaranlara karşı dikkat becerisinde yetersizlik yaşamaktadırlar (Turhan, 2015; Luiselli, Russo, Chistian ve Wilcznski, 2008). Gelişimlerdeki bu farklılıklar aynı zamanda çocukların sosyal kabullerini, etkileşim kurma ve sosyal becerilerini de etkileyebilmektedir. Örneğin, sosyal uyum güçlüğü, OSB olan çocukların temel sorunlarının başında gelmektedir (Turhan, 2015).

OSB'li temel özellikleri açısından ve birbirleri arasında gösterdikleri farklılıklar yanında zeka bölümü dağılımı açısından da farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. OSB'li bireylerin yaklaşık 10-15'inin normal ve üstü, 25-30'nun sınır veya hafif zihinsel yetersiz, geriye kalanların ise orta veya ileri düzeyde zihinsel yetersizlik gösterdiği düşünülmektedir (Mesibov, Shea, 2003). Bu anlamda OSB'li bireyler farklı bilişsel ve eğitsel ihtiyaçlar ve yeterlikler gösterebilmektedir (Korkmaz, 2003).

OSB'li bireyler bağımsız olabilmek ve etkileşimlerinden akranları gibi yeni yaşantılar elde edebilmek için özel olarak yapılandırılmış program ve öğretim uygulamalarına ihtiyaç duyarlar (Tekin-İftar ve Değirmenci, 2012). OSB'li bireylere dönük olarak yürütülen eğitimin temel amacı, onların yetersizlik gösterdiği alan odaklı eğitim uygulamaları kullanarak bağımsız veya en az yardımla sürdürebilecekleri yaşam becerisi kazandırmaya dönüktür (Kırcaali-İftar, 2007; Kurt, 2009; NAC, 2011; Olcay, Gül, Tekin-İftar, 2012). Kullanılan eğitim programının ve öğretim uygulamalarının temel amacı, onların gelişimlerini desteklemek ve potansiyellerini artırmaktır. Yapılan çalışmaların bir bölümü onlara kendini izleme gibi stratejileri kullanma becerisi kazandırarak akademik becerilerini geliştirmeye katkıda bulunmaktadır (Rock ve Thead, 2007; Baş, 2012; Hagaman ve Reid, 2008). OSB tanısı alan birey sayısında artış gözlenmesi, yürütülmekte olan eğitim sürecinde farklı uygulama ve araştırmalara yol açmıştır (NAC, 2009).

OSB'li bireylerin eğitim sürecinin oluşturulmasında, onların öğrenme yollarının keşfedilmesi, uygun ortamların hazırlanması ve uygun öğretim tekniklerinin kullanılması gerekmektedir (Korkmaz, 2003). Yürütülecek eğitim uygulamalarında OSB'li bireylerin kazandıkları becerileri genelleme becerilerini kazandırmak da oldukça önemlidir (Kurt, 2009).

OSB olan bireylerin özellik ve ihtiyaçlarına uygun şekilde hazırlanan öğretim programları ve bilimsel dayanaklı öğretim uygulamalar olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Girli (2007)

tarafından asperger ve yüksek işlevli otistik çocukların eğitimden yararlanma düzeyleri ile ilgili yapılan çalışma sonunda araştırmaya katılan çocukların giriş becerileri ile çıkış becerileri arasında olumlu yönde anlamlı bir değişme olduğu, yirmi altı çocuğun ilköğretim çağına geldiğinde kaynaştırma eğitimine devam ettikleri belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar OSB olan bireylerin komutları yerine getirmeyi kazandıkları (Canay, 2003), duyguları ayırt etme beceri kazanabildikleri (Eliçin ve Avcıoğlu, 2014; Girli ve Sabırsız, 2011), temel çıkarma işlemini öğrenebildikleri (Gınalı-Göriş, 2006), adı söylenen giysiyi gösterme becerisini kazandıkları (Kanpolat, 2008), kötü niyetli kişilerin kendilerini kaçırmaya girişimlerinden kaçınmayı kazandıkları (Akmanoğlu, 2008), resimli etkinlik çizelgelerini izlemeyi kazandıkları (Çuhadar, 2008), ortak dikkat becerilerini geliştirdikleri (McDuff, McClannahan ve Krantz, 2007), etkileşime girme beceri kazandıklarını (Birkan, Gönen ve Uslucan, 2008) ortaya koymuştur. Bu bulgular, gerekli öğretimsel düzenlemeler yapıldığında OSB olan bireylerin yaşadıkları yetersizlerin üstesinden gelebildiklerini, yeni beceriler kazanabildiklerini göstermektedir. Bu nedenle OSB olan bireylerin özellik ve ihtiyaçlarına bağlı olarak uygun eğitim ortamlarına, eğitim programlarına yerleştirilmeleri ve bilimsel dayanaklı öğretim uygulamalara yer verilmesi önemlidir.

Ülkemizde OSB’li bireyler yapılan tanılama ve eğitsel değerlendirme süreci sonrasında özellik ve ihtiyaçlarına uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmektedirler. Bu ortamlar arasında özel eğitim uygulama merkezleri, özel eğitim sınıfları, kaynaştırma eğitimi yer almaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 5378 Sayılı Kanun, 573 sayılı Kanun hükümlerine bağlı olarak yerleştirildikleri eğitim ortamlarında tüm eğitim kademelerinden yararlanabilmektedirler. 573 Sayılı Kanun ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2016)’nin, getirmiş olduğu düzenlemelere bağlı olarak eğitim uygulamalarında bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve uygulama, özel eğitim gerektiren bireylerin yükseköğretime geçişleri ile ilgili düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. 5378 sayılı kanunun 15. Maddesine göre ise, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde Engelliler Danışma ve Koordinasyon Merkezi kurulması gerektiği belirtilmektedir. Bu düzenlemeye bağlı olarak YÖK bünyesinde bu merkez kurulmuş ve 2010 yılında Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe bağlı olarak tüm üniversitelerde rektör yardımcısına bağlı olarak engelli öğrenci birimleri oluşturulmuştur. YÖK bünyesindeki merkez engelli öğrencilerin eğitim-öğretim hizmetinden yararlanması ile ilgili ders muafiyetleri ve sınav uygulamalarına dönük bazı kararlar almıştır. Bu kararlar arasında işitme engelli öğrencilerin yabancı dil dersinden muafiyeti, okuyucu talebi olan görme engelli öğrencilerin sınavı için öğretim elemanları arasından görevlendirme yapılması gibi kararlar yer almaktadır.

Özellikle kaynaştırma eğitimine devam eden OSB’li bireyler ortaöğretim kurumunu bitirdiklerinde sınavlar veya yükseköğretim geçiş ile ilgili düzenlemelere bağlı olarak yükseköğretim kurumlarına kayıt yaptırma hakkı elde edebilmektedirler. Çünkü eğitim sistemimizde yetersizliği olan bireylerin eğitim hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak için ÖSYM tarafından sınavlarda ek süre vermek, soru muafiyeti, özelliğe uygun ayrı ortamlarda sınava alma gibi düzenlemelere yer verilmiştir. Bunun yanında meslekî teknik liselerde kaynaştırma eğitimine devam eden ve mezun olan bireyler sınavsız geçiş ile kendi alanında yükseköğretim kurumuna geçiş yapabilmektedir. Ayrıca YÖK engelli öğrenci komisyonunun almış olduğu kararla engelli öğrenciler yükseköğretime geçiş sınavından 100 puan almaları halinde özel yetenek ile öğrenci alan programlara müracaat edebilmektedirler.

OSB'li bireylerin eğitimi ile ilgili birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen, yükseköğretime devam eden OSB'li bireylerle ilgili araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, yükseköğretime devam eden otizmlı bireylerin ve ailelerinin yaşadığı problemler ve beklentilerini belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma Yükseköğretime devam eden otizmlı bireylerin ve ailelerin yaşadığı problemler ve beklentilerinin analizine dayalı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerin kullanıldığı, olayların doğal ortamda bütüncül bir şekilde otaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, Özdemir, 2010). Nitel araştırma araştırılan konu ile ilgili daha derin bilgi üretme yollarından birisidir.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2015-2016 öğretim yılında İç Anadolu Bölgesinde bulunan bir yükseköğretim kurumuna devam eden otizm tanısı almış iki öğrencinin ailesi oluşturmuştur. Bu öğrencilerin devam ettiği yükseköğretim kurumuna devam eden çok sayıda yetersizliği olan öğrenci bulunmasına rağmen, iki otizm tanısı olan öğrencinin ailesi çalışmaya dâhil edilmiştir. Öğrencilerin her ikisi de erkek öğrencidir ve birisi ÖSYM tarafından yapılan düzenlemeye bağlı olarak engelli öğrenci olarak sınava katılmış ve LYS ile edebiyat fakültesine yerleşmiştir. İkincisi ise meslek lisesi mezunu olduğu için, sınavsız olarak meslek yüksekokuluna yerleştirilmiştir. Öğrencilerden birisi birinci, diğeri ise ikinci sınıftadır. Öğrencileri her ikisi de ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim kurumunda kaynaştırma eğitime devam etmişlerdir. Öğrenciler kaynaştırma eğitime devam ederken özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden destek eğitim hizmeti almışlardır.

Aileler araştırmaya kendi istekleri ile katılmışlardır. Görüşmeye öğrencilerin anneleri katılmıştır. Görüşmeler aileler için uygun zaman ve yerde yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Aracı

Nitel araştırmalarda veri toplama araçlarından birisi görüşmedir. Görüşme, iki kişi arasında bilgi amaçlı yapılan sohbet (Uzuner, 1999) olarak tanımlanmaktadır. Görüşme, yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç şekilde yapılabilmektedir (Karasar, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme arasında kalan ve en sık kullanılan tekniktir (Karasar, 2002; Uzuner, 1999; Türnüklü, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Görüşme sorularının hazırlanması ile ilgili alan taraması yapılmış ve araştırmanın amaçları ile ilgili soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan sorular ile ilgili özel eğitim alanında üç uzmanın görüşü alınmış ve yapılan düzenlemelere bağlı olarak aşağıdaki sorulara karar verilmiştir.

Görüşmede aşağıdaki sorular kullanılmıştır:

1. Çocuğunuzun yükseköğretim kurumuna kaydı sırasında ne tür problemler yaşadınız?

2. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu yükseköğretim programındaki yöneticiler, memurlar ve danışmanlarla ilgili ne tür problemler yaşadınız?
3. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu Yükseköğretim programındaki ders kaynakları kitap, fotokopi, ders notu ve benzeri ile ilgili ne tür problemler yaşadınız?
4. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu yükseköğretim programlarında yapılan sınavlarla ilgili ne tür problemler yaşıyorsunuz?
5. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu yükseköğretim kurumuna gidiş, geliş, ulaşım ile ilgili ne tür problemler yaşadınız?
6. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu yükseköğretim programındaki arkadaşları ile ilgili ne tür problemler yaşadınız?
7. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu yükseköğretim programındaki başarı durumu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
8. Çocuğunuzun kayıtlı olduğu yükseköğretim programına devamı ile ilgili ne beklentileriniz var?
9. Yükseköğretim kurumunda otizimli öğrencinin sosyal ve kültürel etkinliklerle ilgili karşılaştığı problemler nelerdir?
10. Yükseköğretim kurumunda çocuğunuzun talepleri ile ilgili karşılaştığı problemler nelerdir?

Analiz

Ailelerle yapılan görüşmelerin ses kaydı yapılmış ve elde edilen ses kayıtları yazıya dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre oluşturulması ve görüşmede kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına imkan sağlamaktadır (Yıldırım ve Simsek, 2005). Veriler sistematik olarak kodlanmış ve kodlanan bilgiler temalara ayrılmıştır. Velilerle ilgili görüşmelerden elde edilen bilgiler örnek olarak eklenmiştir.

BULGULAR

1. Otizimli bireylerin yükseköğretim kurumuna kayıt sırasında yaşadığı problemlere ait bulgular.

Otizimli çocuğu yükseköğretim kurumuna devam eden aileler, kuruma kayıt sırasında bilgilendirici uygulamaların, destek verecek görevlilerin ve bu tür çocukların eğitimi ile ilgili gerekli hazırlıkların yapılmamış olması ile ilgili problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Kendim de engelli biriyim. Üniversiteye çocuğumun kaydı için geldiğimde bazı formları doldurmam istendi. Formları doldurmakta sıkıntı yaşamama rağmen yardımcı olacak bir görevlinin bulunmaması beni çok zor duruma soktu. Yaşadığım diğer bir problem ise internet üzerinden kayıt işlemleri, not işlemleri için şifre alınması gerekiyordu ve ben bu konuda çok zorlandım (aile 1).”

2. Yükseköğretim programındaki yöneticiler, memurlar ve danışmanlarla ilgili karşılaşılan problemlere ait bulgular.

Aileler otizmlı çocuğun kayıtlı olduğu yükseköğretim programındaki görevli olan yönetici, memur ve danışmanların otizmlı bireyler ve otizm hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanan problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunun ile ilgili, çocuklarının durumunu izahta zorlandıklarını, çocuklarının eğitimi ile ilgili bazı bilgilere ulaşmak için talepte bulduklarında güçlük çektiklerini, otizmlı bireylerin yükseköğretimde başarılı olamayacakları yönünde olumsuz görüşe sahip olduklarını belirtmişlerdir.

“Bölüm başkanı otizmlı bireyin engelli olduğunu bu bölümde okuyabilecek kapasitede olmadığını ve bu bölümü asla bitiremeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca daha önceleri engelli bir bireyin okuduğunu fakat 4 yılda bitiremediğini söyledi. Öğretim elemanları çocuğumun sosyal olarak faydalanabileceğini, akademik olarak yararlanamayacağını belirtmişlerdir. Çocuğun geçireceği zaman ve emeğin yararlı olmayacağını belirttiler” (aile 1).”

“İdari personel de otizm ve otizmlı bireylerin eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler konusunda yeterli bilgiye sahip değiller. Çocuğumun hakları ile ilgili dilekçe verirken bu konuda çok güçlük yaşadım. Bazı görevlilere göre bizler sorun çıkaran aileler olarak görülüyoruz. (aile 2).

3. Otizmlı bireyin kayıtlı olduğu Yükseköğretim programındaki ders kaynakları kitap, fotokopi, ders notu vb. ile ilgili karşılaşılan problemlere ait bulgular.

Görüşmeye katılan aileler, yükseköğretim programındaki ders kaynakları (kitap, fotokopi, ders notu vb.) ve dokümanlar ile ilgili herhangi bir bilgi verilmediğini, bu yönde talepte bulunmalarına rağmen gerekli desteğin sunulmadığını, bu tür ihtiyaçları karşılamada arkadaşlarından yararlandıklarını, bazı becerileri de kendi çocuklarına kendilerinin kazandırarak ihtiyaçların karşılandığını belirtmişlerdir. Çocuklarının not almada bir takım problemleri olduğunu, yazı yazmaktan hoşlanmadıklarını, yavaş yazdıklarını belirtmişlerdir.

“Otizmlı çocuğa sahip bir anne olarak ders notlarını kantinden alıyorum. Sene başında ders kitabı ismini sormamıza rağmen bizlere bu konu hakkında bilgi verilmedi. Bizler bu konuda da yalnız bırakıldık ve kendi çabamızla ne yapıyorsak onu yaptık. Mevcut duruma sadece kendi gayretimiz ile geldik. Otizmlı çocuğumuzun sınıf arkadaşlarından yardım alıyoruz. Ayrıca çocuğumuza fotokopi çekilen yerleri öğreterek kendi işini görmesi sağladı, bundan da mutluyuz (aile 1)”

4. Yükseköğretim kurumunda yapılan sınavlarla ilgili karşılaşılan problemlerle ilgili bulgular.

Yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre aileler, otizmlı çocuklarının devam ettiği yükseköğretim kurumunda sınavlarla ilgili bazı düzenlemelerin yapılması gerektiği ile ilgili bilgileri olduğunu belirtmişlerdir. Ancak uygulamada ne yapılacağı ve nasıl yapılacağı konusunda bilgilerinin yetersiz olduğunu, öğretim elemanları yapılması gereken düzenlemelerle ilgili istekli olmadıklarını, bu tür düzenlemelerin uygun olmadığı yönünde görüşe sahip olduklarını belirtmişlerdir.

“Görevlilerin bazı bilgileri var ama ne yapacakları konusunda bilgileri yok, görev yaptıkları bölüme göre sınavların belli bir standartta olması gerektiğini düşünüyorlar, çocuğum kalem kullanmakta ve yazı yazmakta zorlandığı için çoktan seçmeli tür sınavlarda başarılı olabiliyor ama bu kabul edilmedi (aile 1).”

“Yazı yazarken ve cetvelle çizim yaparken zorlanmaktadır. Ancak okulda derslerini geçebilmesi için bunu yapması gerekiyor. Bunun sonucunda el kaslarında sağlık problemleri

meydana gelmeye başladı. Aileler ve çocuklarımız olarak gerekli düzenlemelerin yapılması konusunda yeterli bilgiye sahip değiller, ayrıca bu tür düzenlemeleri gereksiz olarak görmektedirler (aile 2).”

5. Yükseköğretim kurumuna gidiş, geliş, ulaşım ile ilgili problemlere ait bulgular.

Görüşmeye katılan aileler yükseköğretim kurumuna ulaşım ile ilgili kurum tarafından yeterli bilgilendirme yapılmadığını, kurumdan özel ulaşım aracı yönünde bir taleplerinin bulunmadığını, kendi araçları veya toplu ulaşım araçları ile ulaşımı sağladıklarını belirtmişlerdir. Zaman zaman toplu ulaşım araçları veya yolcularla ilgili problemleri olduğunu, ancak bir süre sonra azaldığını belirtmişlerdir.

“Okuldan bize bir bilgilendirme yapılmadı, ulaşım ile ilgili destek hizmeti olup olmadığı konusunda da bilgi verilmedi. Çocuğumun fiziksel olarak bir problemi olmadığı için çok fazla ihtiyacımız da olmadı. Bu yönde sorularımıza karşılık ise başka engelli öğrencilerin de olduğunu ve bu nedenle çocuğumuza bu yönde destek veremeyeceklerini belirttiler. Devletin sunmuş olduğu ücretsiz toplu taşıma kartını kullanmayı çocuğumuza öğrettik ve ulaşımı çözdük (aile 1)”

“Ulaşımı kendi aracımız ile sağlıyoruz. Bundan dolayı herhangi bir problem yaşamadım. Fakat görevli memurlar ulaşım sağlayabilme konusunda herhangi bir bilgilendirme yapmadı (aile 2)”.

6. Arkadaşları ile ilgili karşılaşılan problemlerle ilgili bulgular.

Görüşmeye katılan aileler, çocuklarının arkadaşları ile ilgili ciddi problem yaşamadıklarını, ancak arkadaşlarının otizm konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını, bu nedenle bazı durumlarda nasıl davranacaklarını bilemediklerini, onların yapması gereken davranışları da yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Arkadaşları ile ilgili ilk başta bazı problemlerimiz oldu ama ciddi problemler yaşamadık fakat fazla da samimi olmadıklarını da söylemek istiyorum. Kız öğrenciler erkek öğrencilere nispeten daha ilgili ve sıcak davranıyor. Genel olarak arkadaşlarının sıcak davranmayışının altında yatan neden bana göre otizm hakkında yeterli bilgilerinin olmayışı (aile 1)”.

“Arkadaşlarından memnunuz otizmlili çocuğumuza yardımcı olmaya çalışıyorlar (aile 2).”

7. Başarı durumu ile ilgili bulgular.

Yükseköğretim kurumuna devam eden otizmlili çocuğu ile ilgili aileler, çocuklarının başarı durumları ile ilgili endişelerinin olmadığını, başarısız olmasının nedeninin kendileri değil, gerekli düzenlemelerin yapılmamış olmasının olduğunu belirtmişlerdir.

“Otizmlili çocuğumun başarılı olacağına inancımın tam olduğunu söyleyebilirim. Hiçbir zaman çocuğumuzun başarısız olacağı ve bu üniversiteyi bitiremeyeceği aklımızdan dahi geçmedi. Diğer öğrencilerle eşdeğer yarışmasına rağmen aldığı notların geçme notuna yakın olduğunu görüyorum. Eğer gerçekten dersler, sınavlar vb. alanlarda gerekli düzenlemeler yapılmış olsa daha iyi bir duruma gelebilirdi, yükseköğretimde bu tür çocukların sayısı arttıkça daha iyi olacağını düşünüyorum (aile 1)”

“Oğlumun sözel derslerde çok iyi olduğunu düşünüyorum eğer bazı düzenlemeler ve uygulamalara yer verilirse daha iyi olacağını düşünüyorum (aile 2).”

8. Çocuklarının kayıtlı olduğu yükseköğretim programına devamı ile ilgili ne beklentilere ait bulgular.

Aileler, çocuklarının kayıtlı oldukları yükseköğretim programını başarı ile tamamlayacaklarını, bunun için gereken tüm desteği sunacaklarını, yükseköğretime tamamlayıp iş sahibi olabileceklerini bunun olabilmesi için ise yükseköğretim kurumlarında gerekli desteğin sunulmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir.

“Çocuğum davranış ile ilgili bir problem yaşamamaktadır. Öğrenme ile ilgili problem yaşamaktadır davranış problemi olmayan çocuğum eksikliklerini tamamlayarak başarıya ulaşacaktır. Ayrıca bir aile olarak otizmlı çocuğumuzun okulu bitireceğine ve iş sahibi olacağına inancımız tam (aile 1).”

“Çocuğumun programa devamlılığını sonuna kadar destekleyeceğiz, ayrıca çocuğumun mezuniyetini göreceğime de inancımız yüksek. Buradan mezun olduktan sonra eğitimimiz bitmiş olmayacak. Eğitim programını sonuna kadar sürdürmeye çalışırken elimizden geldiği kadar fazla verim almaya çalışacağız. Aileler olarak bizler bunun için elimizden ne geliyorsa yapmaya hazırız (aile 2).”

9. Yükseköğretim kurumunda yürütülen sosyal ve kültürel etkinliklerle ilgili karşılaşılan problemlere ait bulgular.

Yükseköğretim kurumunda otizmlı öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımı ile ilgili aileler; yeterli düzenlemelerin yapılmadığını, kısmen bazı etkinliklerin yapıldığı, ancak bunun devam etmediğini, çocuklarının arkadaş edinmede, arkadaşlık ilişkilerini sürdürmede, davranışlarını ayarlamada, özellikle kız arkadaşları ile ilişkilerini düzenlemede problemleri bulunduğunu, bu nedenle sosyal ve kültürel faaliyetlere öncelik verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Okula başlanılan ilk yıllarda bazı etkinlik ve toplantılar yapıyordu fakat bunlar devamlılık arz etmedi. Ayrıca yüzme kursu, tiyatro ve el becerileri ile ilgili kursların fayda sağlayacağına inanıyorum. Çünkü eğitim sadece sınıfta olmamalı. Çocuğumun arkadaşlarıyla sosyal ortamda vakit geçirmeye ihtiyacı var. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Eğitim sadece üniversite sıralarda ders almaktan ibaret olmamalı (aile 1).”

“Üniversitede çocuklarımız ile ilgili sosyal ve kültürel alanda yeterli etkinlikler yapılmıyor. Eğer bu yönde bazı etkinliklere yer verilirse çocuğumuzun hem sosyal becerileri, hem de derslerdeki başarısı artacaktır (aile 2).”

10. Otizmlı çocuğın talepleri ile ilgili karşılaşılan problemlere ait bulgular.

Yükseköğretim kurumuna devam eden otizmlı bireylerin aileleri, yapılan görüşmede çocuklarının akademik olarak başarılı olmak için ders notları, ders kitapları, ders materyalleri konusunda destek, sınavlarda kendi başarılarını ortaya koymaya dönük uygulamalara yer verilmesi konusunda taleplerinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

“Ders materyallerinin temini konusunda problemler yaşıyoruz. Çocuğum derslerde başarılı olabilmek için bu materyalleri talep ediyor ancak materyal talebinde bulunmamıza rağmen talebimiz yeterince karşılık bulmadı. Karşılaştığımız diğer bir probleme gelirsek

sınavların otizimli öğrencilere göre uyarlanmaması tekdüze bir sınavın uygulanması bizim için en büyük problemdir. Çocuğum bana bu durumu defalarca söylemesine rağmen hiçbir şey yapamıyoruz (aile 1).’’

SONUÇ

Yükseköğretim kurumuna devam eden otizimli bireylerin karşılaştığı problemler ve beklentilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırma sonucu elde edilen bulgulardan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Yükseköğretimde görev yapan öğretim elemanlarının, yöneticilerin, diğer çalışanların otizimli bireyler hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları, bu duruma bağlı olarak da bazı problemlerin yaşandığı belirlenmiştir. Bu problemler arasında; otizimli bireyler hakkında olumsuz görüşe sahip olma ve öğretim süreci ile ilgili uygulamalara gerektiği şekilde yer verilmemesi yer almaktadır. Görüşmeye katılan ailelerin otizimli çocuklarının yükseköğretim kurumunda başarılı olacakları, yükseköğretilimi tamamlama ile ilgili gerekli tüm desteği vereceklerini ve çocuklarının üniversiteyi bitirip iş sahibi olacaklarını belirttikleri sonucu elde edilmiştir. Akranları ile birlikte aynı eğitim ortamında kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerle ilgili yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre de öğretim sürecinde görev alan uzmanların yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bu nedenle uygulamada yetersizlikler yaşandığı belirlenmiştir . (Uysal, 1995; Yıkmış, Şahbaz ve Peker, 1997; Pınar, Sazak ve Yıkmış, 2004; Gözün ve Yıkmış, 2004; Uysal 2003).

Elde edilen bu soncu bağlı olarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir;

1. Yükseköğretim Kurulu bünyesinde oluşturulan Engelliler Danışma ve Koordinasyon Merkezi tarafından uzaktan eğitim veya yüzyüze eğitim yoluyla üniversitelerde görev yapan personele dönük hizmet içi eğitim düzenlenebilir.

2. Yükseköğretim kurumlarında bulunan engelli öğrenci birimleri kendi üniversitelerindeki personelin bilgilendirilmesine dönük etkinliklerde bulunabilirler.

3. Yükseköğretim kurumlarında bulunan engelli öğrenci birimleri engelli öğrencilerin karşılaştıkları problem alanlarını belirleyip, tüm personelin katılımını sağlayarak çözüm üretebilir.

4. Üniversitelerde yürütülmekte olan sosyal ve kültürel faaliyetlere engelli öğrencilerin katılımını desteklemeye dönük uygulamalara yer verilebilir.

5. Üniversitelerdeki engelli öğrenci birimleri engelli öğrencinin aileleri ile ilgili çalışmalara yer verebilir.

6. ÖSYM tarafından hazırlanan tercih kılavuzunda üniversitelerin engelli öğrenci birimleri ile ilgili bilgilere yer verilebilir.

7. Otizimli veya diğer engel türüne sahip bireylerin karşılaştığı problemler ile ilgili araştırmalara yer verilebilir.

8. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde engelli öğrencilerle ilgili yapılması gereken uygulamalara ait düzenlemelere yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akmanoğlu, N. (2008). Otistik çocuklara kötü niyetli yabancı kişilerin kaçırma girişimlerinden kaçınmayı öğretme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Asperger, H. (1944). Die autistischen Psychopathen im kindersalter. Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten, ,117, 76–136
- Attwood, T. (2000). Strategies for improving the social integration of children with Asperger syndrome, *Autism: The International Journal of Research and Practice*. 4(1), 85-100.
- Baş, G. (2012). The effect of teaching learning strategies in an english lesson on students achievement, attitudes, and metacognitive awareness. *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(1), 49-71
- Birkan, B. (2009). *Otizmi olan çocuklar ve eğitimi*. Genel öğretim okullarında Özel gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitim. (Ed.), Gönül Akçamete, Ankara: Kök Yayıncılık, 503-520
- Birkan, B., Gönen, A., & Uslucan, G. (2008). The effect of teaching with scrips on social interaction skills of children with autism. 2. *International Conference on Special Education*: Marmaris: Tohum Otizm Vakfı. 18-21
- Canay, T. (2003). Otistik çocuklara söylenen komutun yerine getirilmesi becerisinin öğretiminde ipucunun giderek azaltılmasıyla öğretimin etkililiği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çuhadar, S.D. (2008). Resimli Etkinlik Çizelgeleri ile Sunulan Öğretim Sürecinin Otistik Özellikler Gösteren Çocukların Serbest Zaman Becerilerini Öğrenmeleri Üzerinde Etkililiği, Yayınlanmamış Doktora Tezi Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Darıca, N., Abidoğlu, Ü. ve Gümüşçü, Ş. (2005). *Otizm ve otistik çocuklar(4th Ed)*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Eliçin, Ö.ve Avcıoğlu, H. (2014). Otizmi Olan Çocuklara Duyguları Ayırt Etme Becerisi Kazandırmada Replik Silikleştirme İle Yapılan Öğretimin Etkililiği, Eğitim ve Bilim Dergisi.
- Hobson, R. P. (1996). *Autism and the development of mind*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Arretson, H.B., Fein D, Waterhouse L. (1990). Sustained attention in children with autism J. *Autism Dev. Disord.*, 20,
- Gınalı-Göriş, Ş. (2006). Otistik çocuklara temel çıkarma işleminin kazandırılması, sürekliliği ve genellenebilirliğinde uyarlanmış basamaklandırılmış öğretim yöntemine göre hazırlanan öğretim materyallerinin etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Girli, A. (2004). *Otistik çocuklar ve aileleri* (1th Ed). İzmir: Işık Özel Eğitim Yayınları.
- Girli, A., ve Sabırsız, S. (2011). Otizm tanılı çocuklara uygulanan “Resimlerle Duyguların Öğretimi Programı”nın etkililiğinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12 (1), 1-16.
- Gözün, Ö., Yıkılmış, A. (2004). İlköğretim müfettişlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi. 14. *Ulusal Özel eğitim Kongresi, Bolu*.

- Hagaman, J.L., & Reid, R. (2008). The effects of the paraphrasing strategy on the reading comprehension of middle school students at risk for failure in reading. *Remedial and Special Education, 29*(4), 222-234.
- Kanner, L. (1943) Autistic disturbance of affective contact. *Nervous Child 2*:217– 50
- Kanpolat, E. (2008). Otistik Bireylere Adı Söylenen Giysiyi Gösterme Becerisi Öğretiminde Bilgisayar Aracılığıyla Sunulan Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2002). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Keller, T., Ramisch, J. & Carolan, M. (2014). Relationship of children with autism spectrum disorders and their fathers. *The Qualitative Report, 19* (66), 1-15.
- Kırcaali-İftar, G. (2003). Otistik özellik gösteren çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılması. İstanbul:Ya-Pa.
- Kırcaali-İftar, G. (2007). Otizm spektrum bozukluğu: İstanbul: Daktylos Yayınları.
- Koegel, R. L., & Koegel, L. K. (2006). Pivotal response treatments for autism: Communication, social and academic development. Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Koegel, L. K., Koegel, R. L., Hurley, C., & Frea, W. D. (1992). Improving social skills and disruptive behavior in children with autism through self-management. *Journal of Applied Behavior Analysis, 25*, 341-353.
- Korkmaz B. (2000). Infantile autism: adult outcome. *Semin Clin Neuropsychiatry ; 5*: 164–170.
- Korkmaz, B. (2003). Otizm. A. Kulaksızoğlu (Ed.), Farklı gelişen çocuklar. İstanbul: Epsilon Yayınları, 81-114
- Kurt, O. (2009). Otistik Özellikler Gösteren Çocuklara Zincirleme Serbest Zaman Becerilerinin Öğretiminde Sabit Bekleme Süreli Öğretimin Ve Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Gömülü Öğretimle Sunulmasının Etkililik Ve Verimliliklerinin Karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Yayınları*
- Luiselli, J. K., Russo, D. C., Christian, W. P., Wilczynski, S. M. (2008). Effective practices for children with autism. *New York: Oxford University Pres.*
- MacDuff, J. L., Ledo, R., McClannahan, L. E., and Krantz, P. J. (2007). Using scripts and script fading procedures to promote bids for joint attention by young children with autism. *Research In Autism Spectrum Disorders, 1*, 281-290.
- Mesibov, G.B., and Shea, V. (2003). TEACCH. Gelişimsel nöropsikiyatri toplantıları I. uluslararası otizm sempozyumu, İstanbul. Yayınlanmamış workshop metni
- NAC (2009). Evidence-based practice and autism in the schools: a guide to providing appropriate interventions to students with asd. .
- NAC (2011). A parent's guide to evidence-based practice and autism: providing information and resources for families of children with autism spectrum disorders. Randolph, Massachusetts.

- Olçay-Gül, S., & Tekin-İftar, E. (2012) Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan bireyler için sosyal öykülerin kullanımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 13, 1-24.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343
- Pınar-Sazak, E., Yıkılmış, A. (2004). İlkokul müdürlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *14. Ulusal Özel eğitim Kongresi, Bolu*.
- Rock, M.L., & Thead, B.K. (2007). The Effects Of Fading A Strategic Self-Monitoring Intervention On Students Academic Engagement, Accuracy, And Productivity. *Journal Of Behavioral Education*, 16(4), 389-412.
- Sucuoğlu, B. (2009). Otizm ve Otistik Bozukluğu Olan Çocuklar. A.Ataman, (Ed), Özel Eğitime Giriş Ankara: *Gündüz Eğitim ve Yayıncılık*. 312-391
- Tekin-İftar, E., & Değirmenci, H. D. (2012). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların öğretimi. In E. Tekinİftar (Ed.), Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri Ankara: *Vize Yayıncılık*. 267-321
- Thomson, T. (2011). Individualized Autism İntervention For Young Children: Blending Discrete Trial And Naturalistic Strategies. Baltimore, MD: *Paul H. Brookes Publishing Co*.
- Turhan, C (2015). Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Çocuklara Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Öykü ve Video Modelle Öğretimin Etkililik ve Verimlilikleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Turnbull, R., Turnbull, A., Shank, M. & Smith, S.J. (2004). Exceptional lives: Special education in today's schools. USA: Pearson
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6 (24), 543- 559.
- Uysal, A. (1995). Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri. Anadolu Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uysal, A. (2003). Kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri. *13. Ulusal Özel eğitim Kongresi, Ankara*.
- Uzuner, Y. (1999). “ Niteliksel Araştırma Yaklaşımı,” (Edit.:Ali Atıf Bir) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. *Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları*.
- Whitman, T. L. (2004). The development of autism: A self-regulatory perspective. London: Jessica Kingsley Publishers. Yıkılmış, A., Şahbaz, Ü., Peker, S. (1997). Hizmetiçi eğitim programının öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarına etkisi. *7. Özel Eğitim Kongresi*.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods for the social sciences]. Ankara: Seckin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Autism was first described in 1943 as a syndrome by the child psychiatrist Leo Kanner and independently from him in 1944 by the Viennese paediatrician Hans Asperger. In 1944 Asperger described it as a disorder of behaviour. Kanner states that autism has three characteristics: autistic loneliness, opposition to change and a multitude of abilities. Kanner treats autistic loneliness not physically but psychologically. Opposition to change emerges with different and limited areas of interest. The most basic inability of individuals with OSB is seen in the area of social interaction (Koegel and Koegel, 2006). In addition, children with autism did not develop age-appropriate peer relationships, and showed limited behaviour in sharing pleasure, success, or interest. Individuals with OSB experience significant limitations in social-emotional behaviour. Unresponsiveness to the interests of others, lack of interest in what others do and inability to sense the feelings of others (limited, crying, crying, rejoicing, disrespectful towards people who are angry) are limited behaviours of autistic people (Birkan, 2009).

They can not play symbolic games with an object, a toy, or other children and adults. Apart from that, individuals who are autistic have repeated movements. At the same time, they are intensely committed to certain objects without a specific purpose. Autistic individuals exhibiting limited behaviour in many areas show yelling, escaping, crying and problem behaviours depending on the lack of communication they bring with them (Girli, 2004; Keller, Ramisch ve Carolan, 2014; Attwood, 2000). Challenges in social communication include the challenges of mutual social communication, the establishment of non-verbal social behaviours and social relations. Limited and repetitive behaviour also includes stereotypical behaviour or speech, excessive commitment to routines, and obsessive involvement. These differences in behaviours can be seen even in early childhood (Turhan, 2015). It is known that in terms of the basic features of autism and in addition to the differences between them, they also show differences in terms of intelligence division. It is thought that about 10-15 of the OSB individuals are normal and above, 25-30 are borderline or mildly inadequate, and the rest are mental deficient in moderate or advanced level (Mesibov, Shea, 2003).

It is important for autistic children to acquire independent living skills (Kırcaali-İftar, 2007; Kurt, 2009; NAC, 2011; Olcay, Gül, Tekin-İftar, 2012). Teaching programs prepared in accordance with the characteristics and needs of individuals with OSB and science-based teaching practices contribute positively.

Research Higher education is a descriptive study based on the analysis of on-going problems and expectations of autistic individuals and their families. Qualitative research method was used in the research. It is a research that uses methods such as qualitative research, observation, interview and document analysis, and the process of tracking events in a holistic way in a natural environment. Qualitative research is one way to produce deeper knowledge about the subject being investigated.

The research group is the family of 2 autistic individuals. Autistic individuals are student at a university in the inner Anatolian region. Both of the students are male students, and one of them has participated as a disabled student depending on the arrangement made by OSYM and settled in literature faculty with LYS. The second one was placed in the vocational college without examination because it was a vocational high school graduate. One of the students is in first grade. The other is in the second grade

One of the data collection tools in qualitative research is interview. The interview is defined as an informational chat between two people (Uzuner, 1999). The interview can be done in three ways, structured, semi-structured and unstructured (Karasar, 2002, Yildirim and Simsek, 2005). Semi-structured interviews were used in the study. Semi-structured interview is the most frequently used technique between structured and unstructured interviews (Karasar, 2002, Uzuner, 1999, Türnüklü, 2000, Yildirim and Şimşek, 2005).

A field scanning on the preparation of the interview questions was made and a pool of questions related to the objectives of the interview was established. In the field of special education related to the prepared questions, the opinions of the three experts were taken and the following questions were decided depending on the arrangements made. The following questions were asked to the parents;

1. Do you have problems during enrolment in your higher education institution?
2. Do you have problems with administrators, civil servants and counsellors in your higher education program where your child is registered?
3. Do you have problems related to course resources, books, photocopies, lecture notes and the like in your higher education program where your child is enrolled?
4. Do you have problems related to exams in higher education programs where your child is enrolled?
5. Do you have problems related going to higher education institution where your child is registered?
6. Are you having a problem with friends in higher education program where your child is registered?
7. What do you think about the success status of the higher education program in which your child is enrolled?
8. What expectations do you have for continuing your higher education program where your child is enrolled?
9. What are the problems faced by autistic students in social and cultural activities in the higher education institution?
10. What are the problems your child has encountered in the institution of higher education?

The interviews made with family members were recorded and the audio recordings were converted to text. The obtained data were analysed descriptively. The data are systematically coded and coded information divided into themes. Information obtained from interviews with families is added as an example.

At the time of enrolment in higher education, 1 parent mentioned some problems experienced by the child ; “I had trouble filling the forms, it made me very difficult to be an assistant to help.” The families reported that the staff members were not informed about autism. No assistant to take course notes. No adjustments were made to examinations for autistic students. Families have stated that autistic students are not helped with transportation to the university and families said that autistic students did not have serious problems with their friends. The parents think their children will be successful in college. The families said they

would provide all the opportunities for their children to succeed. The families expressed that autistic children could be in any job after graduation. Families think that social activities in college are inadequate and that the social and cultural activities of the students should be increased. Families stated that the universities should help in the provision of course materials. As a result of the research, it is stated that the university staff does not have knowledge about autism. It can be said that the instructors do not want autistic individuals to attend university. As a result of the research it was seen that there was no regulation for the autistic individuals during the exams and it is understood that there is no support for course materials and documents.

1. In-service training for individuals working at universities via distance learning or face-to-face training can be organized by the Consultation and Coordination Centre,
2. Activities should be done so that university staff have knowledge about autism,
3. Disabled student units in higher education institutions can determine the problem areas of disabled students and produce solutions by providing participation of all personnel,
4. Social and cultural activities being carried out at universities may include an application to support the participation of students with disabilities,
5. Disabled student units in universities may include work related to the families of disabled students,
6. In the preference guide prepared by the student selection and placement centre, information about disabled student units can be included,
7. Research should be done on individual problems with autism or other Children in need of special education,
8. Higher Education Law No. 2547 and related regulations may include regulations concerning the students with disabilities